

NOTA SOBRE EL CAS *MONGÓ* – *MONTGÓ*

1. Desconec la raïl de la controvèrsia. Veig, per lo que m'arriba últimament, que la gent de consciència més valenciana usa *MONGÓ*, rebujant *MONTGÓ*. Des del seu punt de vista -entenc- *MONTGÓ* es forma anòmala, inexistent en la transmissió viva de la llengua; postissa o depresa dels escrits catalanisants. Fins ahí, el fenomen és corrent (per desgràcia). Podriem alegar un fum d'exemples.

2. Ací, com sempre en Toponímia, devem distinguir tres classes de raons:

- Etimològiques
- Socials - documentals (l'us social sol quedar reflexat en la documentació)
- Ortogràfiques

2.1. Les primeres no son determinants per a l'ortografia. Si ho foren, deuriem canviar un sensefí de topònims en sa forma parlada i escrita en tot el mapa espanyol. L'etimòlec establix, a partir de raons fonètiques, ben documentades i científiques en definitiva, l'orige més provable d'un nom, de lloc en el nostre cas. No es la seua faena insinuar *cóm deuria haver evolucionat* tal o qual nom en funció d'allò que ell considera la forma-orige (al totalitarisme llingüístic li és igual, es tracta de falsificar i anexionar, no s'ha fet atra cosa des dels anys 60 baix la tutela o guia del gran inventor Sanchis Guarner, i ans inclús, de J. Coromines).

La primera impressió que es té en un cas “fàcil” com el present és que es tracta d'un derivat de MONTE(M) + una veu segurament prerromana, o tal volta llatina del tipo CAVONE(M), *MAGONE(M), etc. “Monts” d'esta classe els hi ha a grapats en i fora de Valencia: Montroy, Montornés, Montalbà, Montalar, Montargull, Montíber, etc. En general obedixen de fet a un llatí *mont(em)*, pero no sempre, començant pel Mon(t)cada valencià, que no ve d'ahí.

2.2. La documentació que em fan arribar i atra que ya tenia duen a establir que la forma escrita ha solgut ser per resolta majoria *MONGÓ* o be variants vulgars o a la castellana de l'estil de *Mungó*, *Mongón*. No apareix, o no sol, la famosa -T del que imaginem un MONT. Açò deu posar-nos en guàrdia, sempre en Toponímia, porque si la forma nativa general era *MONTGÓ* o existia una consciència general d'un “MONT” etimològic, els testimonis

MONTGÓ haurien d'haver segut universals. No ho son. Ademés, la pronunciació generalisada ha segut i és MONGÓ, lo que pot obedir a dos coses: a) a una pura simplificació del grup consonàntic implorú [-nt] davant consonant velar, *Montgó* > *Mongó*, com ocorre en tants casos (Monferrer, Monreal, Mompalau, Mondúver, etc.); b) a que el primer element del topònim, si és que hi ha dos elements, no es *mont* del llatí MONTE(M).

2.3. Les fonts en este cas més antigues, les aràbigues (el Idrisi, Yāqūt, Ibn al-Abbār, el Ḥimyarī), són unànims en no presentar ningun “MONT”, sino en parlar d'una ‘montanya’, un ŷabal, dita *Gaó(n)*: جبل قاعون. La cosa és més subtil: diuen **Qā‘ūn**, en un signe de ‘ayn entre <Qā-> i <ūn>; algo aixina, si ho transportem al nostre romànic, com *Gagó* en una -g- molt suau; deixem-ho en “Gaó”. Explicar el perquè d'eixe [ao] nos duria llunt. Impossible en est espai (en el meu llibre en portes es tracta amplament la qüestió).

3. En definitiva, per més que alguns, com ara Sanchis Guarner, sense altra idea que la pròpia fantocheria, donen per establert en el seu *Nomenclàtor* de 1966 (p. 23) un “Montgó” que ell inventa com inventa “Uixó”, “Bell-lloc”, “Xeraco” i lo que vinga; i per més que Coromines done per fet el mateix “Montgó”, que assegura sense prova ninguna que és un derivat de *CAVO-NEM, ‘socavat’ (¿socavat per a on?), es poc discutible la documentació generalisada d'una forma MONGÓ i la pronunciació general MONGÓ. Blanc i en botella.

4. Tot lo demés es especulatiu. No és que siga antivalencià ni “no valencià” un possible MONTGÓ, perquè “mont” es un terme valencianíssim. És que eixe MONTGÓ no pareix ser un topònim valencià en sentit estricte, puix no pertany a la cadena de transmissió de les formes orals. Lo que yo deduïxc a data de hui (en els materials de que disponc), és que la forma nativa dels usuaris, i per tant, la que deuria figurar com a pròpia en un nomenclàtor geogràfic valencià és MONGÓ sense -T. Pense, ya des d'un àngul més acadèmic, que és un cas obert a l'estudi, i que qualsevol profundisació sobre ell deuria partir de: a) la forma oral generalisada MONGÓ; b) la forma escrita generalisada MONGÓ; i c) la possibilitat de distintes bases etimològiques plausibles, com demostren les sempre desconegudes o casi desconegudes fonts aràbigues, que no acaben d'evidenciar cap de “mont” en el cos lèxic de la paraula, i que obrin altres perspectives que als transformistes i servicials de la cosa del nord no els interessin.

5. En fi, tampoc en el cas de que, a través d'una veta documental hui desconeguda, poguérem certificar que el *Mon-* de *Mongó* ve de MONTEM, deuriem patrocinar com a correcta una forma *Montgó* que, com hem dit, no és que siga antivalenciana o siga “pancatalana”; és que no pertany a la recepció patrimonial de la llengua, i per consegüent, no forma part del seu sistema toponímic. D'atra banda -repetim-, formes derivades de MONTEM sense *-t* activa sino caiguda, les hi ha ben correntes, de *Monferrer* a *Monreal*.

Leopoldo Peñarroja Torrejón

Juny de 2021